

ALGUNES PREGUNTES SOBRE

L'ESCUT DE BÉTERA

VICENT PARTAL MONTESINOS

Ha tingut Bétera sempre el mateix escut?

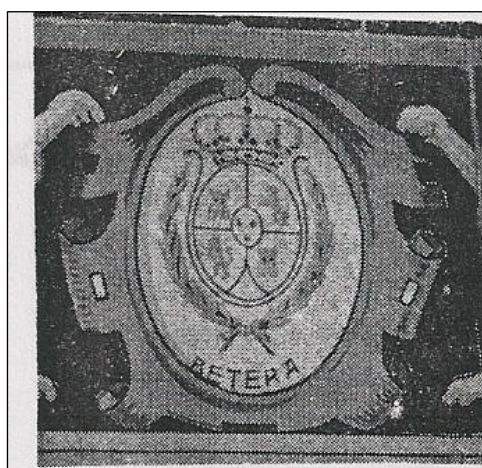
Evidentment no. Parlant de l'època posterior a la conquesta –que és l'única de que podem parlar amb una certa seguretat- podem afirmar que Bétera no ha tingut mai un símbol heràldic propi fins l'any 1956 en que fou aprovat l'actual.

Des de la conquesta, Bétera quedà convertida en vila de senyoriu i per tant sota la jurisdicció feudal primer del Comanador d'Alcanyis, després de la família Boil i finalment dels marquesos de Dos-Aigües. Les viles reials (depenents directament de la monarquia) solien dotar-se d'una simbologia particular –escut, senyera propia...- però no passava el mateix amb les viles de senyoriu en les quals, en general, l'únic símbol existent era el del senyor.

Així és de suposar que primer la Creu de Calatrava, més tard els castells i els bous dels Boil i finalment els emblemes heràldics dels Marquesos De Dos-Aigües serien els símbols heràldics del nostre poble.

Una volta desapareguts els senyorius continuen sense dotar-nos de símbols propis i recurrim a prendre com a propi l'escut estatal, de vegades amb alguna lleugera modificació.

Així l'escut de l'Ajuntament constitucional de Bétera (que encara podem conservar a l'estació de F.E.V.E. de València), l'escut de la República Espanyola que representava l'Ajuntament Republicà o l'Aguila feixista de l'anomenat Ajuntament Nacional del franquisme.

Escut usat antigament a Bétera. Es troba a l'Estacioneta de la F.E.V.E. a València

Cap d'ells, però tenia un significat propi de la població. Eixe caràcter solament l'adquirira l'escut del 56, del procés d'elaboració del qual parlarem tot seguit.

Com i perquè s'elabora l'actual escut de Bétera?

El 7 de novembre de 1952 D. Manuel Aloy Ranch, alcalde aleshores de Bétera, signava una moció al Plenari de l'Ajuntament demanat que s'interessara la Coporació Municipal en la <<legalització del segell o escut oficial de Bétera conforme recomana el Guió-Index de l'Assessoria Municipal>>.

No estarà de sobres recordar que aquesta decisió es pren en uns moments en que, després de la sagnant repressió dels primers anys de la dictadura, aquesta es troba en una etapa de remansament; la moció no té desperdici des del punt de vista ideològic i encara que no és aquest lloc, ni el moment més adequat per parlar-me si que convé no oblidar que l'actual és un escut franquista, concebut amb una mentalitat molt determinada i d'acord amb uns interessos ben específics.

En sessió del 10 de novembre de 1952 l'Ajuntament acordava iniciar els tràmits per a l'adopció de l'escut i a tal fi encomanava dictaminar quin era el procediment a la secretaria, secretaria que informà el dia 17 de que calia constituir una <<Comissió Pro-escut Municipal de Bétera>>, de la que formarien part <<persones erudites en la matèria i no res mes lògic que en forara part

de la mateixa el recentment nomenat Cronista Oficial de Bétera, Ilm. Sr. D. Cesar De Prati Dasí, Baró de l'Almoina>>.

Don Miguel Ricart Morelló, que era en aquells moments el secretari, explicant que <<la comissió quedaria facultada per redactar la memòria descriptiva i encarregar el corresponent avantprojecte (...) falcultant el Sr. Alcalde per a elevar raonat escrit al Ministeri de la Governació; perquè aquest Superior Organisme, amb l'informe si procedeix de la Real Acadèmia de la Història, aprobe en definitiva l'escut de Bétera>>.

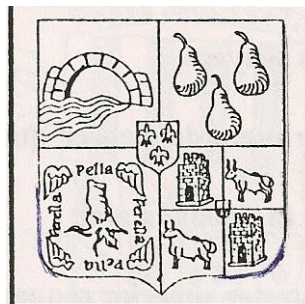
El vint-i-nou de desembre d'aquell any quedava constituïda la Comissió de la d'Educació de l'Ajuntament D. Juan Bautista Torrent Salavert i <<els vocals D. Maximiliano Villarroya Climent i Vicent Gómez Asensi, el Cronista de Bétera Ilm. Sr. D. Cesar De Prat Dasí, Baró de l'Almoina i el lletrat D. Vicent Badia Marin en qualitat d'assessors>>.

Aquella comissió quedava facultada per a redactar una memòria descriptiva i el.laborar l'oportú avantprojectes d'escut.

El dia trenta de gener de l'any 53 es reuní finalment la Comissió Pro-Escut Municipal al saló d'actes de l'Ajuntament a les 8 de la vesprada assistint a la mateixa tots els seus membres. Encetat el debat D. Maximiliano Villarroya, manifestà que veuria bé que l'escut adoptara <<la forma de l'espanyol dividit en quatre quaters i que replegara les armes dels Boil així com les dels marquesos de Dos-Aigües>>.

D. Vicent Gómez demanà que s'hi inclogueren també les armes dels Dasí i, encara que reconeguent <<que no té cap significat heràldic, un cosiet d'Alfabega>>.

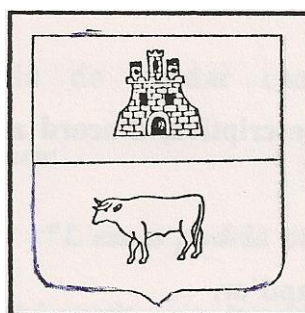
D. Vicent Badia Marin per la seua banda demanà la inclusió de les quatre barres de la senyera.

Armes dels Rabassa

A primers de febrer quedava redactada la memòria descriptiva, d'acord amb la qual l'escut quedava així:

- Quarter superior esquerra: els quatre pals rojos en camp d'or.
- Quarter superior dreta: l'emblema dels Boil.
- Quarter inferior esquerra: les armes dels marquesos de Bétera i en la part inferior el castell de Bétera en colors naturals.
- Quarter inferior dreta: tres petxines presses de l'escut d'armes de l'il.lustre pròcer i benefactor de Bétera D. Vicente Dasí Lluesma.
- En l'espai que deixen lliure els dos quaters inferiors un cosiet d'alfàbega.
- Rematant l'escut la corona del Marquesat pel predomini d'aquest títol en diversos períodes de la història de la nostra població.

Armes dels Boil

Però haurien de passar practicament dos anys fins que s'envià instància al Ministre de la Governació sollicitant-ne la legalització.

Desconec el motiu d'aquesta llarga espera de dos anys entre el dictamen de la comissió i el lliurament de la instància abans anomenada. Menstrestant la signatura de les mocions ja correspon, en categoria d'alcalde accidental, a D. Juan Bautista Torrent Salavert.

La contestació arribava el 15 de desembre del 1955 després que el Ministeri sol.llicitara, com era perceptiu, dictamen de la Real Acadèmia de la Història, la qual considerava que l'escut hauria de quedar constituït de la següent manera:

<<L'escut podria organitzar-se sobre camp tallat i partit, esmaltant la part superior amb els pals d'Aragó, en alusió directa a la conquesta realitzada per En Jaume I, l'espai inferior partit, el primer quarterat de Boil (...) el camp de l'esquerra quarterat de

Rabassa de Perellós. Acolada la creu de Calatrava i el tot surmuntat per la Corona Real Aragonesa>>.

El 25 de novembre el Consell de Ministres havia acordat <<autoritzar l'Ajuntament de Bétera per crear el seu escut heràldic municipal que s'haurà d'ordenar en la forma exposada en el dictamen de l'esmentada Docta Corporació>> (es refereix a la Real Acadèmia de la Història).

L'últim pas es donava el 2 de gener del 1956 quan l'Ajuntament aprovava una moció en la que es recollia el disseny redactat per la Real Acadèmia de la Història. Resulta una incògnita per a mi quan i perquè es reincorporaren el castell i el cosiet d'alfabega i el escut dels Dasí, però d'això en parlarem més tard.

Descripció l'escut municipal

Vej'am ara quin és el significat de l'escut. Reproduïrem la descripció <<oficiosa>> que es recull al llibre de D. Vicente Badia Marin <<Bétera mi pueblo>>, imprés l'any 1955, és a dir abans de l'aprovació del mateix.

<<Adopta la forma de l'espanyol, quarterat en creu i representa: el quarter superior esquerra les barres d'Aragó que aludeixen a la conquesta i fundació del Regne per En Jaume el Conqueridor. El quarter superior dreta és l'emblema dels Boil, primers senyors de Bétera. Representa dues torres de plata en camps de gules i dos toros d'or en camp d'atzur. Les torres són en memòria de la conquesta d'en Pere D'Aznar el castell de Buil o Boil, a les montanyes d'Oscà. Els toros recorden que els Boil preneren per divisa a aquests animals durant la conquesta de Terol en la que els moros tractaren de vèncer els cristians servint-se dels banyuts sense aconseguir-ho. Un altra opinió molt estimable és que els cognoms que comenceren per Bo, com Boil, porten sempre per divisa un <<bou>>.

Als quarters inferiors tenim: esquerra, part superior dos troncs d'arbre al natural –rabassa- arrencats mostrant-ne les arrels i tres peres. Són símbols dels Rabassa de Perellós. També les peres corresponen amb els cognoms Perellós, Peral... Els troncs són de colors naturals sobre fons d'or, i les peres situades 1 i 2 són daurades i sobre camps d'atzur. En la part inferior d'aquest quarter hi ha el castell de Bétera en colors reals. A la dreta tres petxines en or sobre camp d'atzur, preses de l'escut d'armes dels Dasí.

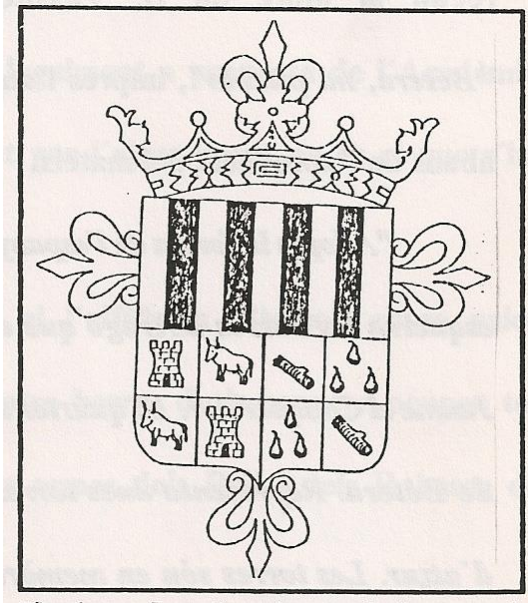
L'espai lliure que deixen els dos quarters inferiors l'ocupa una alfàbega típica planta de Bétera.

Acolada la Creu de Calatrava recordant que en Jaume donà al Comandador d'Alcanyis, d'ordre de Calatrava els castells i alqueries de Bétera i Bufilla. El tot surmuntat per la corona real aragonesa>>.

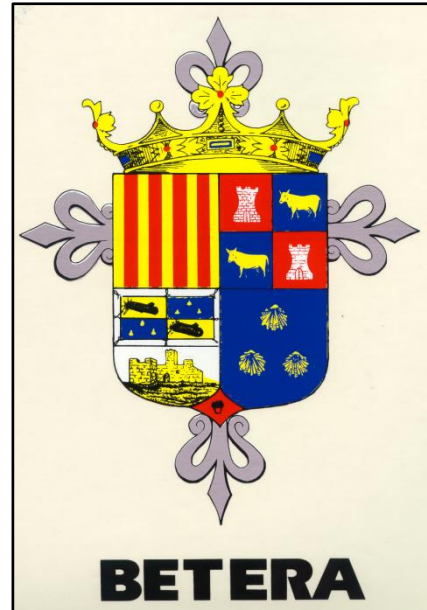
Es l'escut de Bétera l'escut legal del nostre poble?

Com hem vist abans no. L'escut aprovat legalment a proposta de l'Acadèmia de la Història pel Consell de Ministres i ratificat per l'ajuntament no és el que s'ha vingut usant de d'aleshores.

Legalment l'escut no conté ni el castell ni l'alfàbega (simbols sense valor històric) ni les armes de la família Dasí. Les quatre barres de la senyera ocupen tot l'espai superior i l'inferior es veu ocupat per les armes dels Boil i dels Rabassa de Perell

Escut aprovat per el Consell de Ministres

Escut utilitzat a Bétera en l'actualitat